

УДК 378.1

О. М. Птахіна

МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В сучасних умовах якість освіти розглядається як один з найважливіших показників, що визначає довгостроковий розвиток суспільства. На перший план виходить потреба реформування інституту освіти, зокрема вищої школи, відповідно до потреб суспільства і освітніх тенденцій у сучасному світі. Якість освіти є тим показником, за яким визначається ефективність діяльності навчальних закладів, що відповідають сучасним вимогам та спроможні задовольнити освітні потреби особистості, суспільства, держави.

Якість освіти є запорукою сталого розвитку України. Питання сучасного стану освіти в Україні та перспективи її розвитку досліджуються багатьма вченими, зокрема А. Алексюком, І. Бехом, О. Гребельником, М. Дробноходом, І. Зязюном, Б. Клименко, Т. Красіковою, В. Кремень, О. Сухомлинською, Т. Усатенко, Ю. Шумиловим та іншими. Основні моделі систем освітніх показників розглянули у своїх працях зарубіжні дослідники, зокрема: С. Главз, Ф. Ківз, Т. Невілл, Д. Стерн, А. Тайджнман, Р. Таубер, С. Томас, Л. Шепард, Д. Шірінз. Серед дослідників, що активно займаються вирішенням проблеми підвищення якості освіти, можна виділити також О. Карпюка, О. Верес, О. Андрухова, Л. Чирун, В. Ляпунову та ін. Проте і сьогодні, незважаючи на значну увагу науковців до проблем ринку освітніх послуг, питання щодо механізму оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів є остаточно невирішеними і вимагають пошуку та застосування нових методів та підходів.

Метою статті є аналіз показників механізму оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів.

Якість вищої освіти – комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави. Якісна освітня діяльність вищого навчального закладу повинна давати можливість кожному індивіду залежно від його інтересів і можливостей здобувати повноцінну, безперервну освіту відповідного рівня в усіх її формах. У межах реалізації болонського процесу існує Європейська мережа забезпечення якості (ENQA), до якої мають адаптуватися вітчизняні ВНЗ [8, с. 1016]. Міжнародними показниками оцінювання якості освіти вищих навчальних закладів є: диференціювання учасників процесу, групування індикаторів відповідно до їх характеристик (результати навчання, рівнів систем освіти або факторів, що сприяють досягненню високих результатів навчання або, навпаки, перешкоджають цьому), політичний

контекст (до якого належать індикатори: якість освітніх результатів й освітній процес, проблеми рівності освітніх результатів і освітніх можливостей та ефективність управління ресурсами в системі освіти) [9].

Як стверджує О. Родіонов, якість освітніх послуг – це комплексна характеристика процесу надання освітніх послуг ВНЗ та їх результату, що задовольняє усі зацікавлені сторони цього процесу, задовольняє вимогам державних, міжнародних освітніх стандартів та взятими на себе ВНЗ зобов'язаннями з організації навчального процесу [6].

Якість освітньої діяльності навчального закладу як об'єкт управління виступає одним із найважливіших показників, за яким у міжнародній практиці прийнято визначати результативність системи освіти будь-якої держави та ефективність управління нею. Відповідно існують і різні підходи до оцінки якості освітніх послуг, зокрема у сфері надання послуг з вищої освіти.

Зокрема, обґрунтовано, що дані статистики та міжнародних порівняльних досліджень є важливими джерелами інформації для моніторингу і оцінювання якості освіти [2].

Для отримання інтегральної оцінки якості освітньої діяльності вищого навчального закладу необхідно оцінювати якість усіх складників – матеріальних, нематеріальних, процесуальних, результативних. Одним із засобів отримання таких результатів є проведення моніторингових досліджень, метою яких є збір, обробка, збереження інформації про освітню систему або окремі її елементи, оцінювання й аналіз її показників на всіх рівнях функціонування, а також поширення та доступ до цієї інформації громадскості, користувачів освітніх послуг та прогнозування розвитку.

Відповідно існують і різні підходи до оцінки якості освітніх послуг, зокрема у сфері надання послуг з вищої освіти. Беручи до уваги специфіку сфери оцінки, для оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів використовуються рейтингові оцінки. Так, на сьогодні найвідомішими оцінками є рейтингування, яке проводять як на міжнародному рівні (UNESCO) та державному рівні (Міністерство освіти). Серед українських організацій, які мають власні рейтинги, було визначено нами як найкомпетентніші: Міністерство освіти і науки України; «ФОКУС» – авторитетне періодичне видання в Україні, яке спеціалізується на рейтингах; Рейтинг ВНЗ України «Компас», який був ініційований компанією «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ) у рамках програми «Сучасна освіта».

Критерії вибору та групування показників якості освітньої діяльності вищого навчального закладу, які використовуються при проведенні моніторингу на основі рейтингу можуть бути різними. Але, незалежно від обраних критеріїв групування показників повинно відповідати таким принципам, як: повнота та доступність показників, що характеризують якість освітньої діяльності; можливість оцінювання якості освіти на кількісному та/або якісному рівнях вимірювання;

доцільність та корисність групування на різних рівнях управління; придатність для збору інформації про освітню діяльність за потрібними в управлінні напрямками; надійність інформації та її здатність бути значущою протягом кількох років [7].

На основі існуючих науково-методичних підходів щодо формування показників якості освіти [1; 5; 7] можна виокремити наступні критерії, які важливі при оцінюванні освітньої діяльності вищого навчального закладу:

1. Група показників, що охоплюють дані за освітніми системами: якість структури і змісту освітніх програм; якість організації навчального процесу; збалансованість освітньої системи; здатність освітньої системи до адаптації при взаємодії із зовнішнім середовищем; частка застосування інноваційних педагогічних технологій; якість системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, тощо.

2. Група показників якості навчального процесу: швидкість та повнота реалізація цілей навчального процесу; рівень якості навчального процесу; якість культурно-пізнавальної спрямованості навчального процесу; якість навчальних програм; якість організації самостійної роботи студентів в поза аудиторний час, тощо.

3. Група показників контролю та якості результатів навчання: система контролю якості підготовленості студентів; якість методів додаткової освіти; якісний склад студентів; частка випускників, що працевлаштована за спеціальністю; частка застосування комп'ютерних технологій при здійсненні перевірки модульних контрольних робіт, заліків та екзаменів.

4. Група показників, які характеризують інтенсивність наукової та інноваційної діяльності: кількість публікацій фахових видань України у викладачів; кількість публікацій фахових видань України у студентів; кількість публікацій, що цитується у міжнародних наукометричних базах; участь студентів у студентських та науково-практичних конференціях (кількість доповідей); участь викладачів у міжнародних та науково-практичних конференціях (кількість доповідей); кількість виданих монографій, учбових посібників та підручників; частка інновацій, що розроблено викладачами і студентами та впроваджено у навчальний процес, наукову або практичну діяльність; частка позитивних наслідків впровадження інноваційної діяльності; частка негативних наслідків впровадження інноваційної діяльності.

5. Група показників, які відображають методичне забезпечення дисциплін: рівень якості методичного забезпечення дисциплін; кількість методичних вказівок та рекомендацій, що забезпечує відповідну дисципліну; кількість дистанційних курсів та онлайн тренінгів для самостійного вивчення дисципліни.

6. Група показників, які характеризують фінансове та матеріальне забезпечення освітніх закладів: обсяги фінансування освітніх закладів; показник матеріально-технічного забезпечення навчального процесу

(стан навчальних приміщень, лабораторій, комп'ютерів, обладнання, забезпеченість необхідними витратними матеріалами); показник фінансування методичного забезпечення (необхідна кількість навчальної літератури, макетів, навчальних тренажерів, тощо); обсяги фінансування для проведення наукових заходів (конференцій, науково-методичних семінарів, конкурсів, тощо).

7. Група показників, відображаючих ефективність управлінської діяльності: частка залучення викладачів до управлінської діяльності освітнього закладу; частка залучення студентів до управлінської діяльності освітнього закладу; якість управлінської діяльності кожного підрозділу освітнього закладу; показник ефективності управлінської діяльності освітнього закладу.

Якість освітньої діяльності вищого навчального закладу – це інтегральна характеристика освітнього процесу та його результатів, що виражається ступенем її відповідності до очікувань та вимог. Це складна категорія, яка залежить як від внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що впливають на діяльність освітнього закладу.

Таким чином, при оцінюванні якості освітньої діяльності вищого навчального закладу доцільно застосовувати системний підхід. Для прийняття обґрунтованого рішення про досягнення або не досягнення певного рівня якості освітньої діяльності необхідно оцінити кожний показник та, враховуючи його вагомість у відповідній групі, визначити оцінку групи показників в цілому, що буде відображати загальний рівень якості освіти.

Отже основними категоріями механізму оцінювання якості освітньої діяльності вищого навчального закладу є показники: демографічного, соціального, економічного середовища, в якому знаходиться система освіти; фінансових та людських, інвестованих ресурсів в систему освіти; процес доступу до освіти, участь в навчанні, навчальний прогрес, умови навчання, методики навчання, програми і підручники; освітні результати: навчальні досягнення, перехід на інший ступінь освіти, працевлаштування; довготермінові освітні результати: рівень зайнятості, рівень заробітної плати, цінності і ставлення [3]. Нині в Україні функціонує приблизно 350 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Враховуючи потреби впровадження європейських стандартів якості освітніх послуг до європейського освітнього простору варто на рівні навчального закладу забезпечити якісне надання освітніх послуг та прикласти максимум зусиль до участі навчальних закладів у рейтингах вузів не тільки своєї країни, а й на міжнародному рівні.

Список використаної літератури

1. **Биков В. Ю.** Моделі організаційних систем відкритої освіти : Монографія [Текст] / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008.– 684 с.
2. **Гриневич Л. М.** Методологічні засади цілісності системи моніторингу

якості освіти / Л. М. Гриневич // Освіта і управління. – 2010. – № 4. – С. 18 – 25. **3. Гриневич Л. М.** Основи побудови національних систем моніторингу якості освіти / Л. М. Гриневич // Педагогіка і психологія: вісник НАПН України. – 2011. – № 2 (71). – С. 80 – 89. **4 Державна служба статистики України: публікації // Державна служба статистики.** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. **5. Оборський Г. О.** Стандартизація і сертифікація процесів управління якістю освіти у вищому навчальному закладі [Текст] / Г. О. Оборський, В. Д. Гогунський, О. С. Савельєва // Тр. Одес. политехн. ун-та. – 2011. – Вып. 1(35).– С. 251 – 255. **6. Родіонов О. В.** Методичні основи управління якістю освітніх послуг ВНЗ на основі міжнародних стандартів / О. В. Родіонов // Управління підприємствами в туристичній сфері. – 2011. – № 2. – С. 81 – 83. **7. Щудло С. А.** Якість освіти як соціологічна проблема / С. А. Щудло // Наукові праці: Соціологія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Вип. 133. – Т. 146. – С. 70 – 73. **8. Енциклопедія освіти /** Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. **9. Education at a glance 2011: OECD Indicators.** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>.

Птахіна О. М. Механізм оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів

Якість освіти є тим показником, за яким визначається ефективність діяльності навчальних закладів, що відповідають сучасним вимогам та спроможні задовольнити освітні потреби особистості, суспільства, держави. У статті розглянуто механізм оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів; критерії, які важливі при оцінюванні освітньої діяльності вищого навчального закладу: показники, що охоплюють дані за освітніми системами; група показників якості навчального процесу; показники контролю та якості результатів навчання; показники, які характеризують інтенсивність наукової та інноваційної діяльності; показники, які відображають методичне забезпечення дисциплін; показники, які характеризують фінансове та матеріальне забезпечення освітніх закладів; показники, які відображають ефективність управлінської діяльності.

Ключові слова: якість освітніх послуг, показників якості освіти, критерії оцінюванні освітньої діяльності вищого навчального закладу.

Птахіна О. Н. Механизм оценивания качества образовательной деятельности высших учебных заведений

Качество образования является тем показателем, по которому определяется эффективность деятельности учебных заведений, отвечающих современным требованиям и способных удовлетворить образовательные потребности личности, общества, государства. В статье рассмотрен механизм оценивания качества образовательной деятельности

высших учебных заведений; критерии, которые важны при оценивании образовательной деятельности высшего учебного заведения: показатели, охватывающие данные образовательных систем; группа показателей качества учебного процесса; показатели контроля и качества результатов обучения; показатели, которые характеризуют интенсивность научной и инновационной деятельности; показатели, отражающие методическое обеспечение дисциплин; показатели, которые характеризуют финансовое и материальное обеспечение учебных учреждений; показатели, отображающие эффективность управленческой деятельности.

Ключевые слова: качество образовательных услуг, показатели качества образования, критерии оценивания образовательной деятельности высшего учебного заведения.

Ptakhina O. The Mechanism of Quality Assessment of Educational Activity of Higher Educational Institutions

The quality of education is the indicator that determines the efficiency of activity of educational institutions corresponding to modern requirements and able to satisfy educational needs of the individual, society, state. In the article considered the mechanism of estimation the quality of educational activity in the higher educational institutions; considered criteria that are important in the evaluation of the educational activities of higher education institutions: indicators covering material for educational systems; group of indicators of the quality of the educational process; indicators for monitoring and quality learning outcomes; indicators that charactersbut the intensity of research and innovation; indicators and methodological support disciplines; indicators that charactersbut financial and material support of educational institutions; indicators that showing the effectiveness of management activities.

Key words: quality of educational services, indicators of quality of education, criteria for the evaluation of educational activities of the higher educational institutions.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Хриков Є. М.

УДК 37.014.53

Н. В. Ржевська

ПЕРСПЕКТИВИ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК РУШІЙНОЇ СИЛИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Стандартизація вищої освіти відноситься до числа найбільш складних проблем взаємодії вищих навчальних закладів і держави.